

Роман САДОВИЙ

«Коли хто не родиться з води і Духа, не може увійти в Царство Боже» (Йо. 3:5). Вхідження у життя Пресвятої Тройці відбувається через Святі Таїнства Хрещення, Миропомазання та Євхаристії – Таїнства християнського втаємничення. Хрещення – перше і найважливіше Таїнство, яке змиває первородний гріх і є «перепусткою» до прийняття інших Святих Таїнств; це наше друге народження – від матеріального буття до духовного. Більшість із нас не пам'ятає і, в принципі, не може пам'ятати того моменту, коли священник промовив слова «хрещается раб Божий». Однак, заглибившись в історію, можемо побачити, що така форма хрещення, яка збереглася до сьогодні, тобто хрещення у дитячому віці, є результатом розвитку літургійного життя Церкви. Цікаво було б бути присутньому на обряді хрещення, який звершували на зорі християнства, тобто в перші століття по Різдві Ісуса Христа, і порівняти його з сучасним. Ми, звичайно, не можемо цього продемонструвати, та, в міру наявності відповідних джерел, спробуємо Вам, дорогий читачу, це описати.

Â

Катехуменат як ознайомлення з новим вченням і перший крок до хрещення

Позаяк в I ст. по Різдві Христовому Таїнство Хрещення приймали в основному погани і юдеї, здебільшого в дорослому віці, то спочатку потрібно було навчити їх основних принципів і віровчення християнства. Цей час навчання і приготування називався катехуменат. Навернення у християнство супроводжувалось не лише внутрішньою переміною, але й значною реорганізацією цілого життя. Катехизація була поділена на декілька етапів, зокрема Іполит Римський (бл. 170 – бл. 235) пише про три: 1) попереднє опитування бажаючих записатися до слухачів; 2) випробовувальний термін та навчання з можливим прийняттям до вибраних; 3) інтенсивний етап навчання, який закінчувався хрещенням і прийняттям у Церкву.

Знаємо, що християнство в ці часи переживало часи гонінь та переслідувань, зрад та доносів, тому обов'язковими були певні заходи безпеки, зокрема: перед прийняттям до «катехитичної школи» проводили своєрідну співбесіду, щоб дізнатись характер життя прихожан, а також обов'язковою передумовою була наявність рекомендаційного листа

від знайомих християн – своєрідних поручителів. Такі поручителі потрібні були лише дорослим, для дітей ними були їхні батьки.Â

На другому етапі кожне заняття починалося з покладення рук на учнів. Науку зі слухачами проводили як миряни, так і священники. Випробовувальний термін тривав 3 роки, протягом яких язичники відмовлялися від поганих звичок і каялися з гріхів минулого.Â

Третій етап тривав набагато менше, ніж попередні, а саме близько трьох тижнів, але заняття були найінтенсивнішими. Їх, до речі, проводив сам єпископ. Приготування полягало в поглибленому вивченні Святого Письма і правд віри. По закінченню навчання відбувався обряд оглашення, а згодом – саме Хрещення.

Хрещення: вчора і сьогодні

Сьогодні на початку тайни хрещення священник читає молитву над оглашеними, а колись це був цілий обряд, коли ім'я людини вписували в список оглашених, за яких молилися протягом Великого посту. Суть цієї молитви полягає в тому, що Церква бере оглашеного під свою опіку. Наступний обряд в тайні – екзорцизм. Це так званий «малий» екзорцизм, тому що його може читати кожен священник. Отець іменем Божим наказує злому духові покинути людину і тричі хрестовидно дує на лице і груди дитини, що символізує очищення повітря, тобто визволення людини від забрудненого гріхом повітря. Після екзорцизму настає відречення від диявола. В давнину цей обряд проводився в страсну п'ятницю і суботу. Людина мала бути роздягнена, тобто скинути все те, що є знаком її рабського становища. Піднесені догори руки означали, що оглашений хоче віддати себе Христові. Потім людина повертається на Схід, тобто в сторону раю і опускає руки, що означає слухання Бога. Її тричі запитують, чи з'єднується вона з Христом і чи вірить у Христа, потім – проказує Символ Віри. Зараз це роблять замість дитини, як ми всі знаємо, хресні батьки. Опісля, людина робила поклін, що було символом послуху, поваги і любові.

За древнім звичаєм людину занурювали під воду, щоб вода над нею зімкнулася. Це означало смерть старої людини з її пристрастями, гріхами і народження нової, преображеної людини. Воду в купелі освячували, як і елей, яким помазували людину. До речі, елей колись використовувався як лікувальний засіб, а також був символом примирення людини з Богом. Коли тричі співалось Аلیلуя, священник робив 3 хрести на воді елеєм, а тоді помазував ним всі основні частини тіла, щоб «відкрити» їх на Бога. Згодом відбувається саме хрещення, коли священник поливає голову людини водою. Ми отримуємо в дар Христове життя! Як пише Кирило Єрусалимський (бл.315-387), тричі ми занурювались у воду і знову виринали над її поверхнею, таким чином промовисто

означили триденне поховання Христа, бо як Спаситель три дні і три ночі перебував у лоні землі, так і ми першим виринанням із води взорувалися на перший день, а під час занурення – на першу ніч перебування Хреста в землі. Зараз Церква допускає до хрещення немовлят, які є приналежними до віри через своїх батьків або родичів-християн.

«Ви, що у Христа хрестилися і у Христа одягнулися», – каже Апостол Павло (Гал. 3:27). Це «одягання у Христа» символічно реалізується через одягання новоохрещеного в біле полотно – крижму. Колись це був білий одяг, який людина носила протягом цілого тижня після хрещення, а оскільки хрещення відбувалося на свято Воскресіння, то звідси і назва «Світлий тиждень». Це означало чистоту, святість і підкреслювало, як людина має жити по-новому. Зодягання у світлу одіж є протилежним до скидання одягу перед хрещенням. Також священник дає в руки новоохрещеному палаючу свічку зі словами: «Прийми оцю горючу свічку і старайся в усьому житті просвічуватися світлом віри і добрих діл», бо, як Христос є «Світлом, що світить у темряві» (Йо. 1:5), так і просвічений Христом у таїнстві Хрещення покликаний бути «світлом світу» (Мт. 5:14).

Тепер, коли людина охрещена, вона стає повноцінним членом Церкви – Тіла Христового, і готова до прийняття інших таїн. Цей прихід у християнство стався в двох моментах: відреченні від сатани і посвяті служінню Христові. У хрещенні людина отримує відпущення всіх гріхів і, ставши «храмом Святого Духа», дією Божої благодаті звільняється від рабства смерті. Християнин спроможний зростати до Божої подобі через отримане в хрещенні Боже синівство, яке дарується раз і на все життя.

Роман САДОВИЙÂ Хрещення – «перепустка» до ЦерквиÂ //СЛОВО № 3 (55) 2013, с.9-10